

DECREIXEMENT I CANVI DE VIDA

Sembla que el concepte del «decreixement» — o més estrictament, «decreixement sostenible» — fou proposat per B. Clémentin i V. Cheynet l'any 2001 com a resposta al concepte de «desenvolupament sostenible» que consideraven una idea perillosa i irrealitzable des del punt de vista ambiental. Però d'una manera més estricta, el decreixement és una teoria d'economia moral que es va articular a partir de l'any 2004 a través de la revista «LA DÉCROISSANCE» elaborada per un col·lectiu en què participaven, entre d'altres, Bruno Clémentin, Vincent Cheynet, Sophie Divry i Bruno Latour. Més que una teoria política o econòmica molt elaborada, el que unia aquest col·lectiu era la seva crítica de l'economia del creixement (que anomenaven «la religió del creixement») i la seva radical oposició a una concepció de l'activitat econòmica que valora la realitat només en termes quantitius i resulta incapaç de pensar sobre l'impacte de l'ecologia en la societat. En paraules de Bruno Latour es tractava de «descolonitzar l'imaginari» — i aquest continua essent un dels lemes del moviment decreixentista.

Molts dels partidaris del decreixement eren economistes que havien treballat en agències internacionals, crítics amb el model de desenvolupament exportat/imposat als països del Sud, que constataren el fracàs de les diverses formulacions del desenvolupament proposades per l'ONU i les agències occidentals. En les versions del decreixement que donen Latour, Gilbert Rist o Majid Rahnema, no es tracta només de criticar l'empobriment del Sud a mans del neoimperialisme (un imperialisme que no només actua sobre les matèries primeres sinó sobre les ments), sinó de denunciar l'empobriment de l'imaginari col·lectiu que ha produït aquest neoimperialisme en proposar — o en donar per suposat erròniament — que hi ha tan sols una única manera de fer les coses correctament (la del Nord).

Des d'un punt de vista decreixentista, la generalització dels valors i dels estàndards de vida occidental als altres països és tan o més desastrosa que l'explotació econòmica. L'occidentalització del món sencer l'únic que ha produït arreu són caricatures del sistema liberal, perquè no s'han tingut en compte les formes d'autoorganització i de resolució de conflictes pròpies de les altres cultures. Això és un fet objectiu, independent de les intencions subjectives (més o menys generoses) que hagin pogut tenir els agents occidentalitzadors, les ONG's i les esglésies amb la construcció més o menys 'bonista' de centres de salut, d'escoles o de canalitzacions d'aigua a Àfrica o a Amèrica llatina.

El decreixement insisteix en què cal un altre model d'economia no només per reduir les desigualtats i promocionar la justícia al món sinó també — tot i que això sovint no es digui tant en les versions més caricaturesques que sovintegen a la premsa convencional — perquè el model de capitalisme dominant fa que les classes populars acabin resultant només una mena de micos d'imitació dels rics, copiant malament els seus aspectes més tronats, provocant un ànsia de consum forassenyada (finalment frustrant) i expropiant la creativitat de la gent, que són considerats només com a consumidors i no com a persones. L'antropòleg Alain Gras i el pintor Jean-Claude Besson-Girard (director de la revista '*Entropia*') han insistit molt en aquest aspecte de substitució de l'imaginari tradicional per un imaginari tecnològic que bloqueja les ments, ens converteix en subjectes acrítics i ens convenç de la impossibilitat de resistir a la tecnologia.

És una experiència molt habitual que, a partir d'una determinada quantitat, una cosa bona (per exemple, els llibres llegits) es pot convertir en una nosa (n'hi ha tantes piles que no sabem ni on posar-los!). Pareto, el clàssic de la sociologia, havia explicat que a partir d'una certa quantitat l'augment quantitatiu en la possessió d'un bé o d'un producte no produeix un augment paral·lel de felicitat o de benestar (sinó més aviat al contrari: 'més' deixa de significar 'millor'). Existeix en totes les

coses humanes un 'òptim', a partir del qual l'ordre tendeix a convertir-se en desagregació i caos. El decreixentisme és, doncs, la constatació que cal prendre's seriosament la mateixa idea de límit i obrar en conseqüència en la vida quotidiana.

A un nivell més conceptual, el teòric que constitueix la referència última del programa del decreixement és un personatge de tracte esquerp però genial, Nicholas Georgescu-Roegen (1906-1994), economista nord-americà d'origen romanès que va integrar en la seva reflexió econòmica els principis de la termodinàmica. El mèrit de Georgescu-Roegen, consistí a mostrar que en economia succeeix el mateix que en la circulació de l'energia dins els sistemes tancats. L'energia un cop consumida es perd per sempre, perquè passa d'una forma concentrada (petroli, carbó) a una forma massa dispersa per a poder ser reutilitzada. El mateix succeeix en economia: la teoria del creixement és errònia perquè no integra la qüestió de les reserves naturals i perquè no gestiona amb eficiència les seves conseqüències secundàries.

La composició dels preus que avui en dia accepten els economistes convencionals és errònia perquè no té en compte els aspectes energètics. Hi ha variables que ens estimem més no calcular o que, simplement, es difereixen en la factura per a més endavant — el malbaratament energètic és una festa que es gestiona amb mentalitat de 'gratis total' i es procura que la paguin els qui mai no en gaudiran. Per posar un exemple: si en el preu del quilowatt procedent d'una central nuclear calculéssim el que valen els centenars de milers d'anys que triguen a desintegrar-se els isòtops nuclears (amb les precaucions que durant tot aquest temps caldrà prendre per evitar catàstrofes ambientals) o si en el preu del bitllet d'avió calculéssim la contaminació que produeix, senzillament, la majoria de nosaltres no ho podríem pagar!

En una societat que valori realment l'eficiència l'energia no hauria de provenir de matèries primeres que tenen un límit sinó de fluids (com l'energia solar o l'aire) que per definició són inesgotables. Consumir de forma massiva petroli o carbó és portar la civilització a un cul-de-sac a mig termini. O potser fins i tot a curt termini —tot cal dir-ho.

En la perspectiva de decreixentisme, les tesis del «desenvolupament sostenible» resulten completament esbojarrades. En definitiva el 'sostenibilisme' el que pretén és que contaminem menys per així poder contaminar durant més temps. Però no es tracta d'allargar la vida del capitalisme, donant-li una aparença 'verda', sinó de desmuntar el sistema d'acumulació que ha portat a un caos energètic. De fet és impossible substituir avui el petroli per molt que es vulgui 'racionalitzar' el seu consum pujant-ne el preu. Per a la teoria del decreixement el que convé fer és trencar amb la creació de necessitats que acaben per provocar que inexorablement cada cop necessitem més i més petroli. En aquest sentit el concepte d'«eficiència» es converteix, purament i simple, en una camàndula per a ús de pseudoecologistes.

A finals del segle 19, l'economista neoclàssic anglès Jewons ja va enunciar la paradoxa que porta el seu nom: tot i que les màquines siguin cada cop més eficients i més barates, això no fa que el consum disminueixi sinó que (per contra) el fa augmentar. De la mateixa manera tenir automòbils més «eficients» energèticament no ens farà contaminar menys sinó augmentar-ne el consum i la contaminació que produeixen. Cada unitat consumeix menys però com que són més nombroses les persones que poden optar a consumir el resultat s'anul·la. «Creixement sostenible» és un oxímoron. Sense proposar-nos trencar amb la perspectiva d'un creixement sense límits, l'eficiència (bona i desitjable per principi) es torna autocontradictòria.

Actualment el capitalisme viu de degradar el valor d'ús dels productes. Es tracta de fer coses dolentes però barates (*'junk production'*) i que s'espatllin tan sovint com es pugui per obligar la gent a consumir més i d'una manera més grollera. O de fomentar a través de la moda i de la publicitat estils de vida que obliguen a llençar a les escombraries coses que funcionen perfectament però que ja no estan de moda. O de produir coses directament inútils però que hom consumeix perquè es creu que atorguen estatus (*'junk consumption'*). La televisió escombraria és el símbol del consum-escombraria. L'alternativa que es proposa des de la teoria del decreixement és primar el 'valor d'ús' (preguntar-nos de quina utilitat són els objectes) per sobre del valor de canvi (quin preu tenen al mercat). Descobrirem així que hi ha moltes coses que 'costen' però no valen, mentre d'altres 'valen' però no costen.

A l'extrem la teoria del decreixement defensa que cal organitzar un moviment social de simplicitat voluntària i d'objecció de consciència al creixement econòmic. Això vol dir repensar el consum i lluitar per una relocalització de l'economia (consumint de preferència productes locals i de temporada i no consumir productes de grans magatzems), potenciant les associacions de consumidors i les tesis de la frugalitat. Per canviar el món primer cal canviar els hàbits del consum de cadascú. I començar ara mateix.